

Київський університет імені Бориса Грінченка

Інститут журналістики

Кафедра реклами та зв'язків з громадськістю

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

_____ О.Б. Жильцов
« 14 » _____ 202_ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Українська мова в ЗМК: Ораторське мистецтво

для студентів

Спеціальності	<i>061 Журналістика</i>
Освітнього рівня	<i>першого (бакалаврського)</i>
Освітньої програми	<i>061.00.02 «Реклама і зв'язки з громадськістю»</i>

Київ-2021

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти

Програма № Р5Н/20
Жильцов
(підпис) _____ (прізвище, ініціал)
« _____ » _____ 2021 р.

Розробник:

Белофастова Таїсія Юріївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри реклами та зв'язків з громадськістю

Викладач:

Белофастова Таїсія Юріївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри реклами та зв'язків з громадськістю

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри реклами та зв'язків з громадськістю

Протокол від 08 грудня 2020 року № 5

Завідувач кафедри Л. М. Новохатько

Робочу програму погоджено із гарантом освітньо-професійної програми з реклами та зв'язків з громадськістю

8 12 2020 року

Гарант освітньо-професійної програми М.М.Нетреба

Робочу програму перевірено

11 12 2020 р.

Заступник директора Інституту журналістики

з науково-методичної та навчальної роботи О. А. Росінська

Пролонговано

на 20__/20__ н.р. підпис (ПІБ), «__» __ 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. підпис (ПІБ), «__» __ 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. підпис (ПІБ), «__» __ 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. підпис (ПІБ), «__» __ 20__ р., протокол № _____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова	-
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	-
Загальний обсяг кредитів/годин	2/60	-
Курс	1	-
Семестр	2	-
Кількість змістових модулів з розподілом	2	-
Обсяг кредитів	2	-
Обсяг годин, в тому числі:	60	-
Аудиторні	28	-
Модульний контроль	4	-
Семестровий контроль	10	-
Самостійна робота	18	-
Форма семестрового контролю	іспит	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – надати студентам знання з основ класичної та сучасної риторики, сформувати навички ораторської майстерності, сприяти формуванню комунікативної культури особистості.

Завдання дисципліни передбачають такі процеси:

- розвивати *інтегральну компетентність*: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі соціальних комунікацій, що передбачає застосування положень і методів соціально-комунікаційних та інших наук і характеризується невизначеністю умов;
- розвивати *загальні компетентності* такі, як:
  - ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
  - ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним.
  - ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
  - ЗК08. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями.
  - ЗК11. Здатність спілкуватися державною мовою.
- розвивати *фахові компетентності* спеціалізації:
  - СК01. Здатність застосовувати знання зі сфери соціальних комунікацій у своїй професійній діяльності.

3. Результати навчання за дисципліною:

Навчання за дисципліною спрямоване на отримання таких *програмних*

результатів за ОПП 061.00.02 «Реклама і зв'язки з громадськістю», освітнього рівня першого «бакалаврського»:

- ПРН-01. Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань
- ПРН-03. Оцінювати свій чи чужий інформаційний продукт, інформаційну акцію, що організована й проведена самостійно або разом з колегами
- ПРН-04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел
- ПРН-08. Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування тих знань
- ПРН-11. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою
- ПРН-14. Генерувати інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації

В результаті студент повинен:

- знати основні поняття ораторського мистецтва та усвідомлювати його місце та роль в системі інших наук;
- вміння критично оцінювати отриману інформацію, логічно і раціонально мислити, застосовувати аргументацію для оцінки ситуації і правильності обраного шляху розв'язання задачі з урахуванням контексту;
- усвідомлювати суспільне значення ораторської діяльності і відповідальність оратора за свою мовленнєву поведінку;
- оцінювати отримані знання з ораторського мистецтва і застосовувати їх у професійній діяльності;
- виробляти критичне ставлення до власного мовлення і потребу постійно удосконалювати власну риторичну майстерність;
- вміти застосовувати монологічні форми інформаційного спрямування у професійній діяльності;
- володіти раціональною та ефективною технологією підготовки і результативною технікою виголошення публічних промов;
- володіти технологією ведення діалогічних і полілогічних форм ораторського мистецтва з урахуванням особливостей спілкування в умовах майбутньої професійної діяльності;
- адаптуватися до публічної діяльності.

Робота на практичних (лабораторних) заняттях у Центрі сучасних комунікацій.

4. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назви тем	Всього годин	Види занять і розподіл годин					
			Лекція	Семинар	Лабораторні	Інд.робота	Самост. робота	МК.
МОДУЛЬ 1. З історія ораторського мистецтва								
1.	Вступ. Предмет, завдання та понятійний апарат навчальної дисципліни	4	2				2	
2.	Історичні витоки ораторського мистецтва	6		4			2	
3.	Розвиток класичної риторики та слов'янського красномовства	6		4			2	
	Модульна контроль 1	2						2/
	Всього	18	2	8			6	2/
МОДУЛЬ 2. Технологія підготовки і виголошення публічної промови								
4.	Концепція публічного виступу	4	2				2	
5.	Композиційна побудова публічної промови	10	2		4		4	
6.	Мовне оформлення публічної промови	4			2		2	
7.	Виголошення промови як завершальний етап ораторської дії	5	1		2		2	
8.	Роди і види ораторського мистецтва. Форми монологічного та діалогічного (полілогічного) красномовства	7	1		4		2	
	Модульна контроль 2	2						2/
	Всього	32	6		12		12	2
	Семестровий контроль	10						/ 10
	Разом з дисципліни	60	8	8	12		18	4/10

5. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА

ТЕМА 1. ВСТУП. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ ТА ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Ораторське мистецтво як соціальне явище. Загальна характеристика. Синонімічний ряд: «красномовство», «риторика», «ораторське мистецтво». Коротка характеристика понять «класична риторика», «галузева риторика» (політична, судова, педагогічна, сценічна, тощо). Ораторське мистецтво як високий ступінь майстерності публічного виступу, якісна характеристика ораторської мови, майстерне володіння живим словом з метою здійснення бажаного впливу на аудиторію. Історична трансформація ораторського мистецтва в науку про красномовство і навчальну дисципліну, предметом якої є основи ораторської майстерності. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Ораторське мистецтво як наука: використання досягнень інших наук для формування власного категоріального апарату, який забезпечує механізм аргументації, аналізу і суджень, доказовості і узагальнень; практичне використання ораторського мистецтва для розвитку інших наук (формування ідеї та гіпотези в усній формі в публічних промовах, у наукових доповідях тощо). Зв'язок ораторського мистецтва з іншими науками.

Основні поняття класичної риторики – теоретичне підґрунтя ораторського мистецтва. Логос як категорія, що передає логічність промови і тексту. Визначення морально-етичного характеру промови оратора за допомогою етосу. Пафос як естетична категорія, що надає мовній комунікації емоційності. Топос, топіки – поняття, що означає загальні місця у промові.

Закон ступеневої послідовності як основа ораторської дії.

ТЕМА 2. ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Міфологія красномовства. Відображення красномовства, пісенно-поетичного переконання словом у грецькій міфології. Уособлення риторики в образах богів римської культури. Боги красномовства в єгипетській, японській та давньоіндійській міфології.

Риторика Давньої Греції. Розвиток риторики у софістиці (V ст. до н.е.). Вплив шкіл софістів (діалектики, елеатів, піфагорійців) на формування риторики як науки переконання. Передумови інтенсивного розвитку риторики в Давній Греції у V – VII ст. до н.е.: принцип змагальності у всіх сферах життя давніх греків, традиції ліричної та епічної поезії, культ живого слова, масовий характер занять риторикую, демократичний устрій. Зародження риторики (о. Сіцилія, V ст. до н.е.).

Плеяда видатних ораторів Стародавньої Греції. Афіньський політичний діяч, вождь демократичної партії, засновник Афіньської демократії, знаменитий оратор і полководець Перікл (490-429 рр. до н.е.). Сіцилійська школа ораторської

майстерності. Емпедокл (490-430 рр. до н.е.). Перший упорядник письмових правил з риторики Корак. Лісій (бл. 459-380 рр. до н. е.) – оратор «однієї промови», відомий логограф, знавець судового красномовства. Горгій (483-380 рр. до н. е.) як видатний теоретик і вчитель красномовства, його софістичні погляди, урочисті похвальні промови «Похвала Олені» і «Виправдання Паламеда». Афінський ритор Ісократ (436 рр. 338 рр. до н.е.) – майстер похвального красномовства («Панегірик»), засновник першої школи красномовства в Афінах. Промови Сократа (бл.469-399 рр. до н.е.), метод «сократівська іронія». Платон (427-347 рр. до н.е.) про риторику. «Риторика» Арістотеля, класифікація родів красномовства: дорадчі, судові, епідейктичні (урочисті). Ораторство Демосфена (384-322 рр. до н.е.), його політичні промови.

Риторика еллінської Греції. Занепад політичного і судового красномовства, розквіт епідейктичного. Канон десяти античних ораторів в Пергамській бібліотеці (III ст. до н. л): Антифонта, Андокіла, Лісія, Ісократа, Демосфена, Ісея, Лікурга, Гіперіда, Динарха, Есхіна.

Ораторське мистецтво Стародавнього Риму. Ораторський ідеал Стародавнього Риму. Характерні ознаки: інвективність (розвінчуваність), афористичність, аргументація фактажем.

Плеяда видатних ораторів Стародавнього Риму. Ораторська майстерність Марка Антонія (143-87 рр. до н.е.). Цицерон (106-43 рр. до н.е.) та його риторичний доробок, засновник прийому судових промов «ламентация». Оратор Гай Юлій Цезар (100 або 102- 44 рр. до н. е), його політичні промови.

Нова риторика періоду Римської імперії. Перехід Риму від республіки до Римської імперії. Вплив політичних подій на розвиток римського красномовства (I ст. н.е.). Методи навчання в римських риторичних школах. Педагогічна риторика Квінтіліана (бл. 35 – бл. 96 рр.) та його фундаментальна праця «Дванадцять книг риторичних настанов». Сенека Старший (бл. 54-39 рр. до н.е.) та його риторичний стиль діатриба.

ТЕМА 3. РОЗВИТОК КЛАСИЧНОЇ РИТОРИКИ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОГО КРАСНОМОВСТВА

Загальна характеристика розвитку риторики за часів раннього середньовіччя (У – середина XI ст.) в Європі. Наслідування античних традицій країнами, які входили до складу Римської Імперії (Іспанія, Франція, Італія, Візантія, частково – Англія, Німеччина). Вплив релігії, розквіт церковно-богословського красномовства (гомілетики). «Народні проповіді» мандруючих монахів. Аврелій Августин (354–430), його трактат «De doctrina christiana» («Про християнське вчення»), який містить роздуми про роль риторики для тлумачень і роз'яснень християнського вчення. Дотримання стилю (високий, середній, низький). Спрощення композиції (інвенція, диспозиція, елокуція). Домінуючі форми (проповіді та листи). Мистецтво проголошення проповідей та найвідоміші майстри: іспанський архієпископ Ісідор Севільський (560-635), англосаксонський літописець, монах Беда (673-735), Юлій Руфіній. «Книга про тропи і фігури» Беди.

Європейська риторика за часів високого (класичного) середньовіччя (II половина XI ст. – к. XV ст.). Зародження наукової мови через втілення в лекціях і диспутах у перших європейських університетах. Схоластична риторика (до XV ст.) – розвиток вишуканих дискусійних промов, з ґрунтовною системою доказів, багатоманітною аргументацією. Риторика в системі «семи вільних наук». Німецький філолог, професор грецької мови та латини Філіп Меланхтон (1497-1560), його «Риторика», переведена на російську мову як підручник (1620). Французький філолог і критик Юлій Цезар Скалігера (1484-1558), його списки риторичних фігур.

Розвиток європейської риторики в епоху Відродження. Протистояння риторики гуманістів католицьким монахам-проповідникам на перехідному етапі. Бернардіно Сієнський (1380-1444), його проповідницька діяльність та прийоми красномовства.

Секуляризація риторики: послаблення релігійності та впливу церкви. Вплив ораторського мистецтва на активізацію розробки граматики літературних норм мови – культури мовлення. Гуманістичний характер риторики (XVI ст.). Підвищення уваги до дикції, вимови, інтонації. Надмірне використання цитування. Сплеск майстерності перекладу. Поновлення судового і парламентського красномовства; зародження торгівельного; полемічна заостреність академічного красномовства. Розвиток королівського красномовства (започаткування через Французьку риторичку для короля Генріха III). П'єр Рамю (1515-1572), використання терміну «риторика» для трьох компонентів комунікації (дикція, пам'ять, дія), мета якої – переконання. Розвиток послідовниками Рамю риторики як мистецтва прикрашання мови. Зведення риторики до вивчення літературних форм. Відмежування риторики від логіки та філософії. Голанський філолог Герхард Фосс (1577-1649), його праці «Риторичні коментарі, або Настава ораторам» та «Риторичне мистецтво» (1606), в якій наведена ґрунтовна класифікація і термінологія. «Сад красномовства» Генрі Пічеми. (к. XVI ст.).

Загальна характеристика риторики в Європі за часів Просвітництва. Викладання риторики у салонах та академіях. Розвиток приватних видів риторики (бесіда, епістолярна риторика). Боротьба проти народного стилю в промовах (відторгнення діалектів, жаргонізмів), запозичення іноземних слів, надмірне використання наукової термінології. Розквіт придворного етикету як галузі мовленнєвої майстерності і стандартів аристократії. Розвиток дипломатичного красномовства. Поступовий занепад риторики Західної Європи (початок XIX ст.). Трактатування риторики як догматичної дисципліни, яка не мала практичного застосування, слугувала для «введення слухачів в оману». Втрата інтересу до риторики.

Вплив грецької міфології та античної риторики на Київську Русь (XI ст.). Розквіт ораторських жанрів на Русі в XI-XII ст. Проповідник, митрополит Іларіон, його твір «Слово про закон і благодать», прочитане вперше при дворі Ярослава Мудрого як зразок урочистого красномовства. Символізм, метафоричність творів. Розповсюджені форми («Слово..», «Посланіє...», «Повчання..»). Кирило Туровський (1130–1182 рр.) як один з найвидатніших проповідників-ораторів. «Слово в нову неділю на пасце». «Повчання чадам Великого князя Володимира Мономаха» як риторичне звернення до потомків.

«Хоження...» як нова форма. Розквіт полемічної переписки, похвального красномовства.

Полемічна творчість Івана Вишенського, мовностилістичні особливості його творів (XVII ст.).

Мовна спадщина Григорія Сковороди, його внесок у розвиток вітчизняної риторичної школи.

Києво-Могилянська академія (1632), її вплив на розвиток вітчизняного ораторства. Шкільна гомілетика. Феофан Прокопович, його фундаментальна праця “Про риторичне мистецтво”. Інокентій Гізель. Лазар Баранович. Теорія новомодного красномовства Іоанікія Галятівського. Публіцистично-ораторська проза Антонія Радивиловського, його методика складання і виголошення проповідей. Стефан Яворський, викладач риторики, автор праці “Риторична рука”.

М.В. Ломоносов (1711-1765) як випускник Києво-Могилянської академії, перший, хто побудував риторичну систему на основі російської мови, його праця «Краткое руководство к красноречию»(1747). Відстоювання наукової істини в промовах.

МОДУЛЬ 2. ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ І ВИГОЛОШЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПРОМОВИ

ТЕМА 4. КОНЦЕПЦІЯ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ

Місце інвенції у логічній послідовності підготовчої роботи до виступу та її сутність (винайдення задуму, ідеї, мети). Концептуальний закон та закон моделювання аудиторії. Їх значення для ораторської діяльності.

Вироблення концепції в ораторстві. Аналітико-концептуальна стадія розробки концепції публічного виступу. Визначення предмета розмови і вироблення власного бачення; вибір проблеми або окремих, особливо важливих питань; вивчення стану проблеми в науковій, суспільно-політичній, фаховій літературі; критичне осмислення власних напрацювань з обраної проблеми і науково-літературних відомостей з неї. Критерії вибору теми виступу: відповідність інтересам оратора та інтересам слухачів (загальнолюдським чи груповим); новизна і актуальність; дискусійність, проблемність. Формування цільової установки виступу. Визначення мети виступу, що передбачає отримання бажаної реакції слухачів, на досягнення якої повинна бути спрямована вся робота оратора. Формулювання назви виступу, основні прийоми: надання образності; постановка запитань; залучення фразеологізмів, цитат; римування; використання «лексики інтриги». Стадія комплектації і розробки як завершальна при виробленні концепції публічного виступу. Заглиблення у тему виступу через визначення її складових (особливо важливих питань): робота з емпіричним матеріалом; робота з енциклопедичним матеріалом; складання попереднього плану. Повне заглиблення в предмет промови: аналіз компаративного матеріалу; складання робочого плану. Характеристика плану за структурою: простий, складний. Критичне осмислення

напрацювань з промови: остаточний відбір несуттєвого матеріалу; складання основного плану. Методичні рекомендації по роботі з літературними джерелами.

Цільова установка публічного виступу, її різновиди: інформаційна, переконлива, що закликає до дії, “піднесення духу”, розважальна, інтимна. Завдання інформаційної промови. Методи подачі матеріалу при інформування: розповідь, опис, розмірковування. Характерні ознаки інформаційної промови: актуальність повідомлення; відсутність суперечливих моментів; наявність елементів, які породжують зацікавленість слухачів; задоволення інформаційно-інтелектуальних очікувань слухачів. Принципи складання інформаційної промови: принцип «резервних знань» оратора, принцип жорсткості у відборі фактів; принцип взаємозв'язку відомого і нового; принцип відображення динаміки мислення в ораторській промові. Мета закликальних промов: примусити слухачів відчувати потребу зробити те, до чого їх закликає оратор. Вимоги до складання: врахувати актуальність теми для слухачів; оцінити здатність слухачів до дії, до яких закликає оратор; визначити силу опозиції; зв'язок програми дій, яку пропонує оратор, з можливістю реалізації їх потреб; розвиток мотивації слухачів на основі прикладів. Мета промови, яка спрямована на піднесення духу аудиторії: вплинути, в першу чергу, на почуття, активізуючи духовне життя; схилити слухачів до усвідомлення первинності обов'язку відносно особистої вигоди. Наповнена ідеями, патріотизму, героїзму, мужності. Не підлягає обговоренню і критиці. Відсутність нових фактів і прикладів. Інтонаційно підвищена, пафосна. Використання лозунгу як переконливого елемента.

Закон моделювання аудиторії, його вимоги до оратора. Соціально-демографічні, суспільно-психологічні та індивідуально-особистісні особливості аудиторії, їх опрацювання для наступного забезпечення контакту з аудиторією у процесі виступу. Різновиди реакції аудиторії: байдужа, погоджувальна, конфліктна, конструктивна. Поведінка оратора під час публічного виступу в залежності від реакції аудиторії.

ТЕМА 5. КОМПОЗИЦІЙНА ПОБУДОВА ПУБЛІЧНОЇ ПРОМОВИ

Виклад матеріалу та його аргументація. Аргументація як логічна складова диспозиції. Логічна послідовність аргументації: теза, аргумент, демонстрація. Дотримання законів логіки як сприятливий фактор комунікативного процесу та особливості їх дотримання в ораторському мистецтві. Дія закону тотожності в ораторському мистецтві: будь-яка завершена думка зберігає свою форму і значення в межах певного визначеного контексту. Дотримання закону суперечності (два судження про одну річ не можуть бути одночасно істинними і неістинними), що запобігає виникненню у промові безвихідних ситуацій. Закон виключеного третього як основа для проведення дискусій. Використання у промові обґрунтованих доказів на основі закону достатньої підстави.

Моделі викладу матеріалу: «лінійна схема», «фабульно-інтригуюча». Застосування в лінійних промовах хронологічного (історичного) і сюжетного методів. Методи фабульно-інтригуючої моделі: дедуктивний, індуктивний, аналогічний, концентричний.

Поняття композиції (розподіл матеріалу на частини, співвідношення частин між собою і з усією промовою в цілому, послідовність їх розміщення) та робота оратора над структурою промови: структурування дібраного матеріалу, дотримання мотивованого співвідношення частин, визначення порядку їх розташування.

Композиція промови: вступ, основна частина, завершення. Загальні правила побудови виступу: правило «золотого січення» та «ефект межі» в ораторському мистецтві. Прямий вступ і непрямий (з використанням зачину). Завдання вступу та завершення, прийоми їх конструювання. Структура вступу (обов'язкова та варіативна). Прийоми активізації уваги слухачів. Різновиди завершення промови: елегантний риторичний фінал та доцільний (підсумковий, типологічний, апелювальний). Можливі композиційні недоліки: порушення логічної послідовності, перенавантаження тексту теоретичними роздумами, відсутність доказовості основних положень, надмірна кількість порушених питань і проблем, шаблонна побудова.

ТЕМА 6. МОВНЕ ОФОРМЛЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПРОМОВИ

Лексика обмеженого використання (професіоналізми; діалекти; терміни; слова іншомовного походження), особливості її застосування у публічних текстах промови. Жаргонізми, їх заборона у публічних виступах

Робота над мовною формою виступу. Доступність викладу матеріалу: пропорційність співвідношення наукових і абстрактних слів у тексті промови, популяризація. Прийом популяризації оратором тексту промови (описовий, етимологічний). Конкретність лексики (прийом конкретизації): запобігання використанню громіздких лексичних конструкцій, надмірних узагальнень. Використання оратором багатоманості номінативних засобів (використання розширених синонімічних рядів).

Особливості використання фактичних засобів в процесі публічного виступу (наведення прикладів, статистичних даних, наочності та іншого фактичного матеріалу). Цитування.

Виразність мови виступу. Метафора як найпоширеніший і найпродуктивніший засіб художньої виразності текстів публічної промови. Метонімія. Гібербола. Епітет. Порівняння. Антономазія. Персоніфікація. Алгоритія. Іронія. Тавтологія як небажане явище в ораторському мистецтві.

Типи побудови фраз, їх емоційна сила впливу і ефективність. Риторичне запитання, риторичні оклик і звернення. Риторичні фігури на основі повтору: гемінація, анафора, епіфора. Комунікативна функція повторень. Речення-періоди: градація, діалогізація, хід «питання-відповідь», дубітація, парадокс. Фігура контрасту – антитеза. Інверсія. Парцеляція.

ТЕМА 7. ВИГОЛОШЕННЯ ПРОМОВИ ЯК ЗАВЕРШАЛЬНИЙ ЕТАП ОРАТОРСЬКОЇ ДІЇ

Закони публічного виступу. Закон емоційності промови. Закон поваги адресату і отримання задоволення від спілкування. Закон діалогічної взаємодії учасників.

Канали впливу на оратора: звукові (лінгвістичні; паралінгвістичні) та візуальні (кінетичні).

Інтонування промови. Наголоси і паузи. Логічні паузи і наголоси. Психологічні і синтаксичні паузи. Властивості голосу: звучність, тембр, висота. Модуляція голосу.

Рух оратора. Встановлення візуального контакту поглядом. Міміка, жести та їх різновиди: “ілюстратори”, “регулятори”, жести-емблеми, жести-адаптери, жести-афектори.

Техніка дихання і техніка мовлення. Об’єктивні і суб’єктивні фактори, що впливають на дихання промовця. Правила “правильного дихання” за Г. Сагач. Показники техніки мовлення: темп мови (швидкість мовлення, тривалість звучання окремих слів, інтервали та тривалість пауз), чіткість дикції. Недоліки мовлення та їх подолання.

Образ оратора. Індивідуальні риси оратора (стиль виголошення промов, зовнішній вигляд). Тип оратора та його тестування. Культура мови оратора та її критерії (правильність, комунікативна відповідність, точність висловлювання, логічність викладу, ясність і доступність викладу, чистота мови, її виразність, різноманітність засобів вираження, естетичність, доцільність). Формування індивідуального стилю ораторства у поєднанні з оптимальною манерою виступу. Причини невпевненості оратора, і шляхи їх подолання. Можливі помилки оратора під час виголошення промови та формування вміння швидко на них реагувати.

Ефективність публічного виступу. Вплив характеру аудиторії на ефективність виступу. Образ аудиторії. Характеристика аудиторії за різними ознаками: за віком, за ставленням до оратора, за рівнем підготовленості, за рівнем освіченості, за професійними ознаками, за статевими ознаками, за типом психіки, за мірою однорідності, за кількісним складом тощо. Національна специфіка аудиторії. Ефективність виступу в різних типах аудиторії. Методика налагодження контакту з аудиторією, за І.Н.Кузнецовим, її основні етапи: зняття психологічного бар’єру, пошук спільних інтересів, визначення оптимальних принципів спілкування, виявлення можливих негативних аспектів спілкування, адаптація до аудиторії та встановлення контакту.

ТЕМА 8. РОДИ І ВИДИ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА. ФОРМИ МОНОЛОГІЧНОГО ТА ДІАЛОГІЧНОГО (ПОЛІЛОГІЧНОГО) КРАСНОВОВСТВА

Історичні підходи до класифікації красномовства. Диференціація і систематизація промов за Арістотелем і Цицероном. Поділ промови відповідно до мети: дорадча, судова, похвальна.

Похвальне красномовство (епідейктичне): похвала, прославлення, величання, володіння засобами художньої виразності. Восьма книга “Риторики” Ф.Прокоповича про епідейктичні промови та засоби. Поділ похвальних промов залежно від адресату. Види промов з певної нагоди. Вітальна промова (насиченість урочистою образною лексикою, фразеологією, афоризмами, яскравими тропами і стилістичними фігурами). Подяка як промова, її

проголошення при одержанні дипломів, нагород, відзнак, подарунків, звань, посад, допомоги тощо. Вітальна гостьова промова як виявлення радості і душевної прихильності. Прощальна промова (залежно від нагоди прощання і тривалості розлуки).

Сучасна класифікація родів красномовства на основі домінуючої функції, яку виконує промова з соціальної точки зору (за Г.З.Апресяном і А.Е.Махневичем): соціально-політичне (в т.ч. парламентське), академічне (в т.ч. суто академічне, красномовство у вищій школі, шкільне), судове, соціально-побутове, богословсько-церковне, дипломатичне (протокольно-етикетне), військове, рекламне.

Соціально-політичне красномовство. Переконливість та емоційність політичного красномовства. Парламентське красномовство: сучасний стан та перспективи.

Академічне красномовство, його суттєві характеристики: суспільно важливий і проблемний зміст; писемно-усне за формою реалізації; книжно-розмовне за формою мовлення; може бути синтезом елементів усіх функціональних мовних типів; підготовлено-імпровізоване за характером реалізації.

Характеристика судового красномовства: чітке формулювання мети, переконлива аргументація, детальне знання справи, ситуації, вміння знаходити аналогічні приклади, збільшувати або зменшувати певний факт, передбачати розвиток подій. Звинувачувальні промови (прокурорська промова), захисна (адвокатська промова), самозахисна, судова промова (промова судді).

Соціально-побутове красномовство під час різноманітних життєвих побутових подій і ситуацій: народження, одруження, ювілеї, прощання тощо. Національний характер.

Богословсько-церковне красномовство. Психологічний вплив на великі маси людей. Домінування віри над знанням. Спирання на «силу Бога», яка не передбачає аргументації і доказовості. Морально-етична спрямованість, настанова. Основні види: проповідь, лекція в духовних семінаріях і академіях, промови на соборах, присвячених теологічним проблемам.

Протокольно-етикетне красномовство, його розвиток як критерій оцінки цивілізованості держави та її активності на міжнародному рівні. Мета: дотримання певних загальноприйнятих ритуалів, протоколу, етикету. Різновиди: офіційне привітання ювілярів, вступна промова перед урочистостями, похвальне слово, промова на траурному мітингу, офіційний тост, дипломатичні промови (на міжнародних конференціях, засіданнях; під час дипломатичних актів; під час офіційних візитів, прийомів; дипломатичне листування). Етичність протокольно-етикетного красномовства. Дипломатичні терміни.

Загальна характеристика монологічного красномовства. Монологічне красномовство як найдавніша основа ораторського мистецтва.

Форми монологічного красномовства інформаційного спрямування. Повідомлення – коротка за часом (5-10 хвилин) і проста за змістом форма монологічного красномовства, яка спрямована на висвітлення одного питання або проблеми; не передбачає ґрунтовної аргументації і доказовості; спрямоване на розширення ступеню поінформованості слухачів; декілька повідомлень

можуть бути спрямовані на розкриття різних аспектів однієї великої проблеми; передбачають попередню підготовку.

Доповідь – складний жанр промови, наближений до письмового тексту; розгорнуте публічне повідомлення на серйозні наукові, виробничі, політичні теми. Мета доповіді. Різнобічний підхід до висвітлення теми, надання оцінок різних підходів, різних точок зору. Тривалість від 10-15 хвилин до 2-3 годин. Види доповідей (звітні, наукові), особливості їх побудови. Обговорення після виголошення і корегування основних позицій доповіді. Ухвалення.

Лекція – цільний, розгорнутий науковий або науково-популярний виклад матеріалу, форма популяризації знання. Триєдність мети: навчальна (просвітницька), виховна, розвиваюча. Види лекцій: академічна, науково-популярна. Основні вимоги до композиційної побудови лекції: струнка логіка викладу; систематизованість міркувань; доказовість і аргументованість. Оголошення аудиторії плану. Мовленнєві особливості лекції (на відміну від доповіді): від норм книжкової мови, насиченої термінами, складними зворотами, до елементів розмовної мови. Можливі ситуації імпровізації. Регламент від 30-40 хвилин до 1-1,5 години.

Форми монологічного красномовства, спрямовані на заклик до дії. Мітингові (агітаційна) промови, їх мета: надати оцінку подіям, які відбуваються і переконати; висловлює почуття і настрої аудиторії. Тривалість від 10-15 хвилин до години. Емоційність; високий пафос; чітка інтонація; лаконічність; наявність лише однієї тези; заборона повторів вже відомих аргументів; можливість критики промов попередній ораторії, не переходячи на критику особистості оратора; не користуватися друкованими текстами перед аудиторією. Політичні і соціальні мітинги.

Публічні закликання – звернення до групи людей із закликом до певних дій. Види: комерційні, соціальні, політичні. Використання лозунгу як переконливого елементу.

Усний рекламний виступ, його мета. Правила підготовки: назвати предмет, товар, послугу, яка рекламується; використати для наочності сам товар (або його малюнок, фото, модель, схема тощо); розказати про його призначення, як влаштований; назвати переваги (для тих, кому пропонується) над іншими подібними товарами; назвати вигоду після його придбання; використовувати слова з позитивною оцінкою; говорити емоційно, дружнім тоном; розказати про тих, хто добре оцінює рекламований товар; закінчити порадою, закликом, рекомендацією.

Форми монологічного красномовства піднесеного спрямування. Привітальна урочиста промова. «Рамковий» характер: виголошується на початку (вступна) або наприкінці (промова-подяка) заходу. Тривалість 3-5 хвилин. Композиційна побудова: відкриття засідання і привітання слухачів (унікати стереотипних зворотів; продумати заздалегідь, кого із присутніх видатних осіб виділити окремо); коротка характеристика події; наголошення на успіхах, досягненнях і перспективах; побажання; оголошення першого доповідача, його характеристика (особливі заслуги), надання йому слова. Вітальні ювілейні промови, їх призначення (створити святковий настрій, похвалити ювіляра).

Публічні дискусії у сучасному суспільстві. Світовий досвід розвитку традицій публічних обговорень суспільно важливих проблем.

Діалогічне (полілогічне) красномовство, його основні види: бесіда, інтерв'ю, прес-конференція, ділова гра, вікторина тощо.

Методика підготовки і проведення інтерв'ю, вікторини.

Еристика як риторика діалогічного мовлення, в основі якого лежить спір, її жанри: дискусія, диспут, полеміка, відмінність між ними. Методика підготовки дискусивно-полемічних форм. Композиція дискусивно-полемічних форм: вступне слово ведучого, постановка проблеми, обмін думками між учасниками, формулювання спільної думки, заключне слово ведучого.

Стратегії дискусії: “змагання”, “уникання”, “пристосування”, “компроміс”, “центрування інтересів”. Види тактики поведінки у конфлікті. Головні вимоги культури спору. Поведінка учасників спору. Сократівський метод ведення діалогу (“іронія Сократа”). Національні традиції у спорі. Психологічний вплив у ході дискусії.

Постановка запитань. Класифікація запитань в еристиці: прості і складні, коректні і некоректні, позитивні і негативні (нейтральні, доброзичливі, ворожі, провокаційні), гострі. Застосування прийому “помилки багатьох питань”. Види відповідей: короткі і розгорнуті. Можливі виверти у спорі: психологічні (ставка на неіснуючий сором; перебільшений комплімент; посилення на вік, освіту або соціальний статус; перевести розмову вбік; переведення спору на протиріччя між словом і ділом; переведення питання на точку зору користі чи шкоди, перенесення часу дії, самовпевнений тон)

Дебати. Правила для учасників дебатів. Технологія проведення дебатів.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	1	1	3	3
Відвідування семінарських занять	1	4	4		
Відвідування на практичному занятті	1			6	6
Робота на семінарському занятті	10	4	40		
Робота на лабораторному занятті	10			6	60
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ					
Разом	164		75		89
Максимальна кількість балів	164				
Розрахунок коефіцієнта		Розрахунок: $164:60=2,73$ Студент набрав: 149 балів Оцінка: $149:2,73 = 55$ балів			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Завдання для самостійної роботи модуль №1

1. Написати есе на одну із запропонованих тем:
  - Охарактеризуйте ступінь та перспективи розвитку ораторського мистецтва в сучасній Україні.
  - Яке місце, на Вашу думку, посідає ораторська майстерність у Вашій майбутній професійній діяльності?
2. Підготувати конспект питань семінарських занять 1,2.
3. Підготувати конспект питань семінарських занять 3,4.

Завдання для самостійної роботи модуль №2

1. Розробити власний концептуальний задум майбутнього публічного виступу (на самостійно обрану тему) за встановленим алгоритмом:
  - визначити предмет розмови і сформулювати його власне бачення;
  - сформулювати тему;
  - виявити інтерес передбачуваної аудиторії;
  - сформулювати ідею;
  - визначити мету та цільову установку;
  - підбір назв;

- окреслити перелік особливо важливих питань, які передають суть поставленої проблеми (складання попереднього плану);
  - з'ясувати стан досліджуваної проблеми в науковій, суспільно-політичній, фаховій літературі (бібліографічний опис джерел);
  - дати визначення основних понять.
2. Розробити три варіанти вступу на одну й ту ж саму тему, користуючись різними прийомами активізації уваги слухачів.

Прийоми активізації: звернення до події, часу, місця виголошення промови; виклик зацікавленості через інтригу; звернення до конфлікту, суперечки (антитеза); демонстрація певного предмету; розповідь про себе, свій досвід; цитування відомого; історичний епізод; посилання на загальнодоступне джерело інформації; риторичні запитання.

3. Підготуйте для виголошення текст промови, концептуальний задум якої був розроблений в самостійній роботі 1 модулю 2 (тривалість промови до 3 хвилин). Проведіть тренінги на запам'ятовування тексту.
4. Складіть текст і приготуйтеся до публічного проголошення промови-самопрезентації для участі у виборах до студентського самоврядування (1 хв.) Посилена аргументація для промови, з цільовою установкою - закликаюча до дії.
5. На вибір (одну):
- Підготувати епідейктичну промову своєму місту, де народився.
  - Підготувати подячну промову батькам.
  - Підготувати вітальну промову викладачам до дня Інституту журналістики.

Тривалість до 3 хв.

6. Підготуватися до диспуту. Підбір фактичного матеріалу для аргументації.

Додаткові завдання:

1. Виконати риторичний аналіз тексту однієї із запропонованих промов:
  - Промова Івана Франка на його ювілейному святі 1898 р. [11, С.246-247];
  - Промова Михайла Грушевського «В огні і бурі». [11, С.253-254]
2. Підберіть і запишіть до конспекту цитати, приказки, прислів'я, афоризми присвячені самостійно обраній і концептуально розробленій темі промови.
3. Здійснити мовно-стилістичний аналіз промови О. Довженка «Слово до молоді» (виписати риторичні тропи і риторичні фігури) [11, С.262-265].

Критерії оцінювання самостійної роботи

- відсутність плагіату;
- відповідність змісту;
- повнота і ґрунтовність викладу;
- доказовість і логічність викладу;
- термінологічна коректність;
- здатність до обґрунтування висновків;
- володіння нормами літературної мови і культури письмової відповіді;
- дотримання вимог до створення презентацій.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється самостійно кожним студентом.

Модульна контрольна робота проводиться після вивчення певного змістового модуля. Оцінюється за виконання завдань у формі, зазначеній викладачем у робочій програмі. Проведення модульних робіт, що передбачають використання набутих теоретичних знань та практичних навичок: письмові відповіді на запитання (тести), виконання практичних завдань. Кількість модульних контрольних робіт з навчальної дисципліни – 2, виконання кожної роботи є обов'язковим. Правильне виконання всіх завдань оцінюється максимально у 25 балів.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль є результатом вивчення кожного модуля, який містить підсумок усіх форм поточного контролю та виконання модульної контрольної роботи. Семестровий контроль включає бали за поточну роботу студента на семінарських, лабораторних заняттях, виконання самостійної роботи, модульні контрольні роботи. Семестровий контроль знань студентів проводиться у формі іспиту з навчальної дисципліни «Українська мова в ЗМК», в якій змістовий модуль «Ораторське мистецтво» є одним з трьох. Форма проведення – тести.

6.5. Орієнтований перелік тематичних питань для семестрового контролю

1. Ораторське мистецтво як соціальне явище
2. Закон ступеневої послідовності як основа ораторської дії.
3. Ораторське мистецтво як наука, його зв'язок з іншими науками.
4. Основні категорії класичної риторики, які закладні в основу сучасних принципів ораторського мистецтва.
5. Міфологія красномовства Стародавньої Греції і Риму.
6. Передумови інтенсивного розвитку риторики в Давній Греції у V – VII ст. Вплив софістики.
7. Вплив Горґія і Лісія на розвиток риторики Ст. Греції.
8. Оратори похвального красномовства Корака та Ісократ.
9. Внесок Сократа та його учня Платона у розвиток ораторського мистецтва античності.

10. Внесок Арістотеля та Демосфена у розвиток теорії і практики красномовства.
11. Характерні ознаки давньоримського ораторського мистецтва. Ораторський ідеал Стародавнього Риму.
12. Загальна характеристика розвитку ораторського мистецтва за часів середньовіччя.
13. Розвиток ораторського мистецтва в епоху Відродження та часів Просвітництва.
14. Вплив грецької міфології та античної риторики на Київську Русь. Розквіт ораторських жанрів на Русі в XI-XII ст.
15. Полемічна творчість Івана Вишенського та мовна спадщина Григорія Сковороди.
16. Києво-Могилянська академія, її вплив на розвиток вітчизняного ораторства.
17. Феофан Прокопович, його фундаментальна праця “Про риторичне мистецтво”.
18. Концептуальний закон та закон моделювання аудиторії. Їх значення для ораторської діяльності.
19. Вироблення концепції в ораторстві. Послідовність дій оратора.
20. Цільова установка публічного виступу, її різновиди. Особливості поведінки під час виголошення промов різної цільової установки.
21. Аргументація як основна складова розгортання думки. Дотримання законів логіки.
22. Виклад матеріалу промови та його моделі.
23. Композиція промови. Вимоги до вступу, різновиди фіналу.
24. Продукування тексту публічної промови.
25. Робота над мовною формою виступу. Доступність викладу матеріалу.
26. Особливості використання фактичних засобів.
27. Практичне втілення риторичних троп та риторичних фігур у промові як художніх засобів виразності
28. Закони публічного виступу. Закон емоційності промови. Закон поваги адресату і отримання задоволення від спілкування. Закон діалогічної взаємодії учасників.
29. Канали впливу оратора на аудиторію. Інтонування промови. Рух оратора.
30. Образ оратора та особливості поведінки під час публічного виступу.
31. Сучасна класифікація родів красномовства на основі домінуючої функції, яку виконує промова з соціальної точки зору.
32. Загальна характеристика соціально-політичного та судового красномовства.
33. Загальна характеристика академічного та соціально-побутового красномовства.
34. Форми монологічного красномовства інформаційного спрямування.
35. Форми монологічного красномовства, спрямовані на заклик до дії.
36. Форми монологічного красномовства піднесеного спрямування.
37. Суспільне значення публічних дискусій.

- 38.Методика підготовки і проведення інтерв'ю, вікторини.
 39.Дискусія, диспут, полеміка: відмінність між ними. Методика ведення дискусивно-полемічних форм. Композиція.
 40.Стратегії дискусії.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Рекомендовані джерела

Основа література

1. Андерсон Кріс. Успішні виступи на TED : Рецепти найкращих спікерів : пер. О. Асташевої. Київ : Наш формат, 2016. 256 с.
2. Ващенко І.В., Кляп І.М. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. Київ : Знання, 2013. 407 с.
3. Ващенко І.В., Кляп І.М. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. Київ : Знання, 2013. 407 с.
4. Кацавець Р. Ораторське мистецтво. 2-ге вид. Київ : Алерта, 2018. 216 с.
5. Лісовський П.М. Суспільна риторика : навч. посіб. Київ : Кондор, 2012. 244 с.
6. Онуфрієнко Г.С. Риторика : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 624 с.
7. Олійник Л.Б. Риторика : навч. посіб. Київ : Кондор, 2009. 170 с.
8. Олійник О. Сучасна ділова риторика : навч. посіб. Київ : Кондор, 2018. 166 с.
9. Сагач Г. М. Риторика : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Вид. дім "Ін Юре", 2000. 565 с.
10. Степура А. WOW-виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оратора. Київ : Моноліт-Bizz, 2018. 304 с.
11. Мацько Л. І., Мацько О.М. Риторика : навч. посіб. 2-е вид. Київ : Вища шк., 2006. 311 с.

Додаткова

1. Абрамович С. Д. Риторика : навч. посіб. Львів : Світ, 2001. 238 с.
2. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування : пер. Н. Лазаревич. Харків : Фабула, 2019. 304 с.

3. Конгер Дж. Мистецтво переконування : пер. Г. Прудка. Київ : #книголав, 2017. 88 с.
4. Куньч З.Й. Українська риторика: історія розвитку : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. 247 с.
5. Масютіна М. Дебати. Організація і проведення. Київ : Шільний світ, 2019. 144 с.
6. Паркер П. Мистецтво збиратися разом : пер. О. Гамурарь. Харків : Vivat, 2020. 288 с.
7. Сагач Г.М. Риторичний квітник: афористичний золотослів : навч. посіб. з риторики. Київ : Слово, 2004. 264 с.
8. Сагач Г. М. Золотослів : навч. посіб. з риторики. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Школяр, 1998. Ч.1. 378 с.
9. Себаг-Мантефіоре С. Промови, що змінили світ : пер. В. Горбатко. Київ : КМ-БУКС, 2017. 328 с.
10. Хорошевський А. Промови, що змінили світ : пер. В. Верховень. Харків : Фоліо, 2019, 320 с.
11. Чалдині Р. Психологія впливу : пер. М. Скоробогатов. Харків : «Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 352 с.

7. Навчально-методична карта дисципліни «Ораторське мистецтво»

Разом: 60 год., лекції — 8 год., семінарські заняття – 8 год., практичні заняття — 12 год., модульний контроль — 4 год., 28 год. — самостійна робота, МК – 4 год.

Модулі	модуль I			модуль II			
Назва модуля	З історія ораторського мистецтва			Технологія підготовки і виголошення публічної промови			
Кількість балів за модуль	75 б.			79 б.			
Лекції	відвідування – 1 б.			відвідування – 3 б.			
Теми лекцій	Вступ. Предмет, завдання та понятійний апарат навчальної дисципліни – 1 б.			Концепція публічного виступу 1 б.	Композиційна побудова публічної промови 1 б.	Виголошення промови як завершальний етап ораторської дії 0,5 б.	Роди і види ораторського мистецтва. Форми монологічного та діалогічного (полілогічного) красномовства 0,5 б.
Теми семінарських занять	Історичні витoki ораторського мистецтва 2+20 б.		Розвиток класичної риторики та слов'янського красномовства 2+20 б.				

Теми практичних занять							
					Композиційна побудова публічної промови 2 + 20 б.	Мовне оформлення тексту публічної промови 1 + 10 б.	Виголошення промови як завершальний етап ораторської дії 1 + 10 б.
Самостійна робота	5 б.						
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота № 1 – 25 б.			Модульна контрольна робота 2 – 25 б.			
Разом	164 б.						

